

РЕЦЕНЗИЯ

на: дисертация за придобиване на **образователната и научна степен „доктор“**, в професионално направление 2.2 История и археология, в докторска програма *Археология, вкл. нумизматика и епиграфика* на катедра *История* при **Правно-историческия факултет на ЮЗУ**, изготвена от редовния докторант **Марина Дойчинова**, озаглавена *«Монети и монетни находки от I – III в. в Югозападна България»*. Благоевград, 2022, с научен р-л проф. д-р д.н. Иля Прокопов.

Рецензент: проф. д-р д.н. **Калин Порожанов** – катедра *История* при ПИФ на ЮЗУ, въз основа на Заповед на Ректора № 1519/18.09.2023 за Научно жури (НЖ) и Протокол № 01/27.09.2023 от I заседание на НЖ.

Кандидат: **Марина Дойчинова** – редовен докторант от катедра *История* при ПИФ на ЮЗУ.

I. Кратки биографични данни за кандидата. Марина Дойчинова е **бакалавър** по «Изкуствознание и културология» (2010) и магистър по «Тракия и културата на Древния свят» на НБУ (2014), както и **магистър** «Нумизмат. Експерт оценител на културно-исторически ценности» на ЮЗУ (2019). От 2015 г. до днес е **главен уредник–нумизмат** в РИМ – София, отдел «Археология и Нумизматика», **куратор** на Нумизматичната колекция. **Редовен докторант** в ДП *Археология, вкл. нумизматика и епиграфика* в катедра *История* при ПИФ на ЮЗУ (Заповед № 34/08.01.2018 на Ректора, от 08.01.2018 до 08.01.2021, с променена тема Заповед № 2831/17.12.2018, с удължение до 07.07.2021; отчислена с право на защита от КС на 15.05.2022).

II. Характеристика на научната продукция. В дисертацията има сходство 11%, т.е. **няма плагиатство**. В минималните изисквания за ОНС **«доктор»** от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, са посочени 80 т., а докторантката **постига 90**. Авторката има **14 участия в национални и международни научни форуми**. Тя е вписана в Регистъра на експертите (по чл. 96, ал. 4 на ЗКН) от 2021 г. и е член на Камарата на експертите по културни ценности. Участва в **5 проекта**, с което изгражда себе си като учен и обнародва резултати от съответните си изследвания. **Публикациите по темата на дисертацията са 13** и всичките са в специализирани и реномирани издания, от които 8 са излезли, а 5 са под печат. От тях 8 са на английски и 5 – на български език, 7 – са самостоятелни, а 8 – в съавторство. Това са стъпки, с които е изградена дисертацията и са публикувани важни достижения на труда. **Основна 14-та публикация е самата дисертация.**

III. Основни приноси в научната, научно-приложната и преподавателска дейност на кандидата

Съгласно чл. 27, ал. 2 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ **дисертацията** се състои от: заглавна страница; съдържание; увод; изложение; заключение – резюме на получените резултати; декларация за оригиналност(=авторство); библиография. В конкретика това се представят така: **Заглавна страница – 1 с.** и **Декларация за авторство – 2 с.**), **Съдържание (3-6 с.)**, **Въведение (7-15 с.)**, **Глава ПЪРВА (16-52 с.)**, **Глава ВТОРА (53 -203 с.)**, **Глава ТРЕТА (204-243 с.)**, **Заклучение (244-253 с.)**, **Съкращения (254 с.)**, **Използвана литература (259-277 с.)**, **Приложения (278-290 с.)**, **Карти (291-293. + Таблици на монети 294-296).**

ВЪВЕДЕНИЕ-то е от 9 части. **1.Цели**-те са ясно формулирани: събиране и извършване на обстоен анализ на информацията, „извлечена“ от нумизматичния материал в Югозападна Тракия, от периода I – втората

половина на III в., извършване на синтез, даващ на изследването приносен характер; представяне на обзорна картина за характеристиката на монетната циркулация, като пряко отражение на социално-икономическия и политически живот. **2.Основните задачи** са: опис на находките с включени подробности и коментари; каталог, представящ основните типове на монетите; анализ на провинциалните монетосечения и емисиите, посветени на членовете на императорските семейства; проследяване на историческата ситуация през периода на територията на Югозападна България. **3.Методика** представя общите (анализ, синтез, аналогия, обобщение) и частни методи (наблюдение и анализ на наличната информация), като се обръща внимание на спецификата при работа с нумизматичен материал – сравнение и описание, статистически метод. Акцентът е предимно върху монетните находки (колективни и единични), открити при археологически проучвания в областите София и Благоевград. **4.Хронологически обхват** представя времето на I-III в., което е добре аргументирано. **5.Нумизматични фондове в ЮЗ България** изброява фондовете на 8 музея, в които дисертантката е работила, а именно: I. РИМ – София; II. НАИМ – БАН; III. РИМ – Перник, IV. РИМ – Кюстендил, V. РИМ – Благоевград, VI. АМ – Сандански, VII. ОИМ – Гоце Делчев, VIII. ИМ – Петрич. Специално внимание обръщам на авторовата обосновка, че **новооткритото** не преобръща непременно едрите контури на известните ни обяснения, но **благодарение на него разбирането на римското стопанско минало става по-надеждно**, тъй като вече се стъпва върху **по-плътен исторически материал**. **6.Структура** накратко представя съдържанието на дисертацията. **7.Избор на темата** се аргументира с факта, че до момента няма такова проучване за региона и периода. **8.Приноси на досегашните изследвания** казва, че голямо постижение в българската нумизматика е проектът Coin Collections and Coin Hoards from Bulgaria (CCCHBulg), като са **публикувани 10 тома** на монетните колекции на много от музеите в

страната. **9. Териториален обхват** включва териториите около поречията на реките Струма и Места, като проучването е ограничено в рамките на Република България. Включени са областите София, Перник, Кюстендил, Благоевград и прилежащите им територии.

ГЛАВА ПЪРВА (16-52 с.) *Историографски преглед.*
Нумизматични онлайн база данни. Римска монетна система.

§I.1. ***Кратка предистория*** представя домонетните форми на пари, както и историята на най-ранните монети от VII-VI в. в Анатолия, Леванта и ЮЕ Европа – Тракия и Елада, та чак до IV в.; §I.2. ***Историографски преглед*** е представително изчерпателен; съобщава се за първите нумизматични школи; във втората част на този § се прави ***Историографски преглед на периодичните издания в България*** и ни запознава не само с изданията, но и с авторите. Това е една много **полезна и приносна** справка; §I.3. ***Нумизматични онлайн база данни: Thesaurus*** информира за дигитализацията в хуманитаристиката, свързана с нумизматиката: §I.4. ***Римска монетна система*** разглежда най-важните промени в монетосеченето за периода I–III в.

Изводите от Гл. I аргументирано и професионално характеризират представената по-горе литература, от нейното появяване през развитието ѝ до наши дни. Важно е заключението, че до този момент са **публикувани само около 20 %** от известните находки за периода I–III в.

ГЛАВА ВТОРА: (53-203 с.) е **основна** и е озаглавена ***Анализ на колективни монетни находки (колективни и единични) от области София, Перник, Кюстендил и Благоевград***, като съдържа 19 параграфа.

§II.1. ***Дефиниция на монетна находка и колективна монетна находка*** критично представя мненията относно дефиницията/иите на монетна находка/и; §II.2. ***Колективни монетни находки в Югозападна***

България разглежда тези от областите София, Кюстендил и Благоевград. Става ясно, че ако в съвременното ни има сигурни работещи критерии, то в миналото инвентарите са в голям разнобой, поради което, за да се работи с тях, те **трябва да бъдат обработени отново**, при което могат да дадат **неочаквани приноси резултати**; §II.3. **Автономно монетосечене на Сердика** прави щателен **приносен преглед** на публикациите и на находките от монетосеченето, което продължава да изненадва с нови и интересни типове; II.3.1. **Монетна циркулация** представя **приносен преглед** на монетните находки от Сердика от VI в. пр.Хр. до IV в., като за периода на римската империя има информация за 72 броя находки, като в дисертацията са включени общо 31; §II.4. **Област София – 30 броя колективни монетни находки**, **приносно** представени и описани подробно, с изтъкване на значението на по-големите като извор; §II.5. **Единични монетни находки от област София** заключава, че общата бройка на единичните монетни находки от областта е **296 броя римски императорски и 126 броя римски провинциални бронзови**, като според запазените изображения и надписи върху лицата на монетите са разчетени 50 имена на императори и императрици от началото на I до към края на III в. Така, авторката **дава приносна характеристика и оценка** на този изворов материал; §II.6. **Област Перник – 4 броя колективни находки** с общо 130 броя монети; §II.7. **Кюстендил (ант. Пауталия)** прави кратък преглед на сведенията за траките **дентелети** (IV-I в.), както и за административното устройство и развитие на града и областта (I-III и до края на VI в.), като тук **приносът** е в извода, че след завладяването на Тракия от Рим, на територията на Пауталия започват да циркулират римски императорски монети, но наред със сечените в централните римски монетарници са открити много **провинциални монети**, сечени от градските управи на Балканите, като значително място заемат тези на Пауталия; §II.8. **Област Кюстендил – 13 броя колективни находки**, които **приносно са представени и описани**

подробно, с изтъкване на значението на по-големите като извор; §II.9. *Единични монети от област Кюстендил* в приносен коментар казва, че монетите от територията на областта, която заема второ място по брой колективни и единични монетни находки, са **общо 2 705 от 13 колективни находки и 158 единични**. Тук заслужава специално внимание приносът, че огромният брой монети (над 10 000), **произхождащи от обекта в м. Чепрашлъко** при гр. Кочериново, предполагат съществуването на *емпорион* с междурегионален характер, който е обслужвал контактите между Пауталия и Хераклея Синтика, както през римската епоха, така и в по-ранен елинистически период; §II.10. *Благоевград (ант. Скаптопара)* съобщава, че от периода на Римската империя има информация за **19 броя находки**, като в описа на колективните монетни находки от областта са **включени 5** (около 100 монети), които отговарят на хронологията и критерия за колективна монетна находка; §II.11. *Област Благоевград – 5 броя колективни находки* – направеното описание и датировка на монетите от 5-те колективни находки е **справочен принос, основа** за по-нататъшна работа §II.12. *Единични монетни находки от археологически проучвания в област Благоевград* представя приблизително **1 000 броя монети** от различни археологически обекти; Тук, в II.12.1. *Монети, открити при спасителни археологически проучвания на обект Мощанец 1, лот 3.1., АМ „Струма“*, е приносният извод, че по време управлението на Северите се активизира производството на монети не само в Тракия и Долна Мизия, но и в източните римски провинции, като **наличието на тези монети от територията на Копривлен** затвърждава тезата, че **тези парични знаци са редовни платежни средства** с ефективен покупателен курс; §II.13. *Монети, открити при спасителни археологически разкопки на римска вила рустика и селище – обект № 2 на АМ „Струма“ до Благоевград, сезон 2017 (с. Зелен Дол и с. Прокровник) и 2018 година (с. Покровник)* представя **16 броя денари, 36 броя Антониниани** + колективна монетна

находка, **69 бр. римски бронзови провинциални монети**, сред тях 1 монета на имп. Септимий Север; **§II.14. Единични монетни находки от нумизматичната колекция на РИМ – БЛАГОЕВГРАД** представя **108 римски императорски и 26 римски бронзови провинциални монети**; **§II.15. Единични монетни находки от нумизматичната колекция на ОИМ – ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ (ант. Никополис ад Нестум)** - от територията на града преобладават римски провинциални монети 103, спрямо останалите 17 сребърни и бронзови императорски монети. **Коментарът**, че монетите на Никополис ад Нестум (10) присъстват в 7 находки от Южна България и липсват сведения за колективни находки от самата градска територия и, че монетната продукция на Никополис ад Нестум се е разпространявала в ограничен район от ЮЗ Тракия, чрез търговските и военни пътища, е несъмнен приносен извод; **§II.16. Единични монетни находки от нумизматичната колекция на Археологически музей – САНДАНСКИ (ант. Медиус – и Паройкополис/Партикополис)** са общо 65 броя монети, от тях римските императорски – 36 са от времето на Клавдий I (14–54) до Проб (276–282), а римските провинциални – н наброяват общо 29; **§II.17. Единични монетни находки от нумизматичната колекция на Исторически музей – ПЕТРИЧ (ант. Хераклея Синтика/Стримоница)** има 58 римски провинциални монети и 55 римски императорски монети, като доминират емисиите от Филипи, Тесалоника и Македонския койнон; **§II.18. Изводи** (от общ характер – КП): в откритите находки от бронзови монети преобладават отсечените в най-близката монетарница, както и, че при деградацията на бронзовите номинали от централните монетарници в нач. и ср. на III век, **провинциалният бронз запазва значението си на основно платежно средство на местните пазари – несъмнени приноси**; **§II.19. Изводи** (от глава II – КП) Относно **Колективни монетни находки**: **I.** За да бъдат използвани като пълноценен **исторически извор**, монетните **находки** трябва да отговарят на определени критерии, в зависимост от

степената на запазеност и информацията, може да се разпределят **в четири групи** – отлична **приносна** характеристика; **II.** Изложението представя **последователността на работа** при спазването на научния стандарт; **III.** Въз основа на гореизложеното се показват в табличен вид находките по области: София, Перник, Кюстендил, Благоевград, последвано от **специализирани приносни заключения** като **III.1. Абсолютно доминираща е област София** с общо 30 колективни находки спрямо Перник с 4, Кюстендил с 13 и Благоевград с 5; **III.2. Находките, съставени само от сребърни монети са 31**, останалите **22 колективни находки са от смесен тип**, съдържащи сребърни и бронзови издания; съдържащи **денарии и сребърни антониниани са общо 31 находки (60%)**, като мнозинството от тях завършват с емисии от средата на III в.; **IV.** Следва свързване датирането на находките с конкретни **политически причини за трезорирането** им - **принос**; **V.** Относно **Единични монетни находки**, където според запазените реверсни типове на императорските монети са **разчетени 1 256 броя**, които се разпределят между императори и императрици – от Август (27 г.пр.Хр.– 14 г.) до Кар (282-283 г.) – **реален статистически принос**; **VI.** Относно **Номинали. стойността на находките с бронзови монети варира от десетина до стотина денара**; **VII.** Относно **отклонението в теглата на провинциалните бронзови монети** се доказва, че те са сечени по метода „al marco”, т.е. **от определено количество метал се произвежда определен брой екземпляри, без да се следи теглото на всяко ядро.** Покупателната способност на населението се оценява спрямо **номиналите, които се употребяват – колкото повече са монетите от малък номинал, толкова по-малка е покупателната способност на населението, което води и до спад в търговските връзки**; анализът на нумизматичния материал показва **слабото представяне на златни монети – ценни приноси**; **VIII.** Относно **Монетарници** е видно, че с **явно преимущество са монетите, сечени в централната монетарница**

на Рим; от Балканските – преобладават отсечените монети в Тесалоника и Сердика; от ателиетата в Азия – Кизик; от Северна Африка – Александрия – обобщени статистически приноси.

ГЛАВА ТРЕТА (204-243 с.) съдържа 4 параграфа:

§III.1. *Алтернативни методи за анализ в нумизматиката* много професионално определя важността на монетите като комплексен исторически извор; компетентно се анализира фалшификацията на монети в миналото и в наши дни; изброяват се аналитични и неаналитични методи за идентификация, т.е. проверка на истинността на монетите; като един от най-модерните методи **ПРИНОСНО** се представят инструментите за **рентгенова флуоресценция (XRF) на благородни метали**, които осигуряват недеструктивна оценка на металното съдържание на монетите; **§III.2. *Съвременни подходи на изследвания, прилагани при монетни находки от Югозападна България*** коментира интереса към техническите и металургични аспекти на монетосеченето; представя се фалшификацията на монети в чужбина и в България и **борбата с фалшификациите**; **§III.3. *XRF анализи*** представя метода на рентгенова флуоресценция като най-модерен за установяване на фалшификати, с конкретика: - **RF анализ на колективна монетна находка от фонда на РИМ – София (CCSBulg IX, Serdica III)**: наличието на злато (около 0.5 %) и олово в ниски концентрации предполага, че среброто е извлечено от рудни тела чрез процес на купелация, най-вероятно с използване на оловно-сребърни руди – несъмнен **приносен извод**; като **получените данни** за основните микроелементи в състава на монетите предполагат, че са **използвани минимум два рудника от монетните ателиета за денари и антонианиани – приносен извод**; както и, че предварителните резултати **показват големи вариации с промяна на сребърните стандарти от 90%** (Веспасиан, I в.) до **под 55 %** при Северите (193 – 235 г.) – **принос**.

Тези и други некоменитрани тук данни демонстрират ефективността на метода.

§III.4. Изводи. Рентгеновата флуоресценция (XRF) разкрива нови възможности. XRF анализите осигуряват бърз, точен, недеструктивен метод за оценка на монети. **Помага на анализаторите да се откриват измами.** В заключение се казва, че **чистотата на римските имперски и провинциални монети е индикатор за фискалното здраве на Римската империя, като постепенното намаляване на съдържанието на сребро се третира като доказателство за влошаване на дефицитите и свиване на предлагането на природни ресурси, от които са направени паричните знаци – несъмнен принос.**

ЗАКЛЮЧЕНИЕ-то (244-253 с.) обобщава, че **анализите в изследването са направени въз основа обработката на общо 11 330 броя римски императорски и римски провинциални монети.** Общото количество на колективните монетни находки е **53**, а броят монети в тях е **9 474**. **Единичните монетни находки, от всички области, наброяват 1 856.** Те носят точни индикации за **наличие на активен, ежедневен, функциониращ пазар – принос.** При бронзовите номинали преобладават – ас, дупондий и сестерций, които **са характерни за ежедневните стоково-парични взаимоотношения;** при анализа на римските бронзови провинциалните монети личи **доминацията на големите номинали;** Отклоненията в теглото на римските провинциални монети се обясняват с факта, че **през Античността, при емитирането на бронзови монети, точното им тегло не е константна величина – несъмнен принос.**

Рецензираният труд е изпипан отлично и надхвърля нумизматичните аспекти, като чрез привличане и на други извори и прилагане на културно-историческа методика и интерпретация на целия комплекс сведения се превръща в пълноценно историческо изследване, с множество приноси.

Използваната литература (кирилица и латиница), + интернет-източници, обхваща внушителното количество страници от 259 до 277 с.

Приложенията се представят от 4 Таблици и Графики (278 – 290 с.), с което отлично се онагледява интерпретирания в текста материал.

Карти (291- с.) – много полезни са 5 на брой и са придружени с пояснителни таблици.

Авторефератът отговаря на изискванията.

IV. Критични бележки и препоръки:

-В Съдържанието (с. 3) и в заглавието на Гл. II „...*колективни монетни находки (колективни и единични)...*“ (с. 53) **има безсмислено повторение на „колективни“**. Това е избегнато в Автореферата.

-Гл. III (с. 204) **НЕ Е ОЗАГЛАВЕНА**. Глава без „глава“ не бива!

V. Заключение: Всичко казано по-горе и посочените многобройни научни приноси ми дават основание да дам **положителна оценка** за присъждането на **образователната и научна степен „доктор“**, в професионално направление 2.2 История и археология, по научната специалност = Докторска програма *Археология, вкл. нумизматика и епиграфика*, на **Марина Дойчинова** за нейната дисертация «*Монети и монетни находки от I – III в. в Югозападна България*». Благоевград, 2022.

09.10.2023 г.

Рецензент:

проф. д-р д.н. Калин Порожанов

REVIEW

of: dissertation for the acquisition of the **educational and scientific degree** "Doctor" / PhD, in professional direction 2.2 History and archaeology, in the doctoral program *Archaeology, incl. numismatics and epigraphy* of the Department of History at the Faculty of Law and History of the South-West University (SWU), by full-time doctoral student **Marina Doichinova**, entitled "*Coins and coin finds from the 1st - 3rd centuries in Southwestern Bulgaria*". Blagoevgrad, 2022, with scientific supervisor Prof. Dr DSc Ilya Prokopov

Reviewer: Prof. Dr DSc Kalin Porozhanov - Department of History at Faculty of Law and History (FLH) of SWU, based on Rector's Order No. 1519/18.09.2023 for the Scientific Jury and Order No. 01/27.09.2023 of the first meeting of the Scientific Jury

Candidate: **Marina Doichinova** – a full-time doctoral student from the Department of History at the Faculty of Law and History of SWU

I. Brief biographical details of the applicant. Marina Doichinova holds a **bachelor's degree** in "Art Studies and Cultural Studies" (2010) and a **master's degree** in "Thrace and the Culture of the Ancient World" at New Bulgarian University (2014), as well as a **master's degree** in "Numismat. Expert assessor of cultural-historical values» of the SWU (2019). From 2015 to today, she is the **chief curator-numismatist** in the Regional Museum of Historical (RMH) – Sofia, in the "Archaeology and Numismatics" department, **curator** of the Numismatic Collection in the Museum. **Full-time doctoral student** at Doctoral Program of *Archaeology, incl. numismatics and epigraphy* at the FLH of the SWU (Order No. 34/08.01.2018 of the Rector from 08.01.2018 to 08.01.2021, with a changed topic Order No. 2831/17.12.2018, with an extension until

07.07/2021; dismissed with the right of defense of the Department Council from 15.05.2022).

II. Characteristics of scientific production. In the dissertation there is a similarity of 11%, i.e. **no plagiarism**. In the minimum requirements for an Education and Scientific Degree “doctor” / PhD from the Regulations for the Implementation of the ŽRASRB, 80 points are specified, and the doctoral student **achieves 90**. The author has **14 participations** in national and international scientific forums. She has been registered in the Register of Experts (under Article 96, Paragraph 4 of the Civil Code) since 2021 and is a member of the Chamber of Experts on Cultural Values. She participates in **5 projects**, with which he builds himself as a scientist and publishes the results of his respective research. **There are 13 publications** on the subject of the dissertation and all of them are in specialized and reputable publications, of which 8 have been published and 5 are in print. Of these, 8 are in English and 5 in Bulgarian, 7 are independent, and 8 are co-authored. These are the steps by which the dissertation was built and important achievements of the work were published. **The main 14th publication is the dissertation itself.**

III. Main contributions in the candidate's scientific, scientific-applied and teaching activities According to Art. 27, para, 2 of the Regulations for the Implementation of the ZRASRB, the dissertation consists of: title page; content; introduction; exposition; conclusion – summary of the obtained results; declaration of originality(=authorship); bibliography. Specifically, these are presented as follows: **Title page** – 1p. and **Declaration of Authorship** – 2 p., **Table of Contents** (3-6 p.), **Introduction** (7-15 p.), Chapter **ONE** (16-52 p.), Chapter **TWO** (53 -203 p.), Chapter **THREE** (204-243 p.), **Conclusion** (244-253 p.), **Abbreviations** (254 p.), **References** (259-277 p.), **Appendices** (278 -290 p.), **Maps** (291-293. + Tables of coins 294-296).

The INTRODUCTION consists of 9 parts. **1. The goals** are clearly formulated: collecting and performing a thorough analysis of the information

"extracted" from the numismatic material in Southwestern Thrace, from the period I - the second half of the III century, to carry out a synthesis, giving the research a contributing character; to present an overview of the characteristics of coin circulation as a direct reflection of socio-economic and political life. **2. The main tasks are:** inventory of finds with included details and comments; a catalog presenting the main types of coins; analysis of provincial coinages and issues dedicated to members of imperial families; tracing the historical situation during the period on the territory of South-West Bulgaria. **3. Methodology** presents general (analysis, synthesis, analogy, generalization) and private methods (observation and analysis of available information), paying attention to the specifics of working with numismatic material – comparison and description, statistical method. The emphasis is mainly on the coin finds (collective and individual), found during archaeological research in the Sofia and Blagoevgrad regions **4. Chronological scope** presents the time of the 1st-3rd centuries, which is well argued. **5. Numismatic holdings** in SW Bulgaria lists the holdings of 8 museums **in which the doctoral student worked**, namely: I. RMH - Sofia; II. NAIM - BAN; III. RMH - Pernic, IV. RMH - Kyustendil, V. RMH - Blagoevgrad, VI. AM – Sandanski, VII. MH – Gotse Delchev, VIII. MH – Petrich. I pay special attention to the author's justification that the **newly discovered does not necessarily overturn the broad contours of our known explanations, but thanks to it the understanding** of the Roman economic past becomes more reliable, since it is already stepping on denser historical material. **6. Structure** briefly presents the content of the dissertation. **7. The choice of the topic** is justified by the fact that until now there is no such study for the region and the period. **8. Contributions** of previous research says that a great achievement in Bulgarian numismatics is the Coin Collections and Coin Hoards from Bulgaria (CCCHBulg) project, as 10 volumes of the coin collections of many museums in the country have been published. **9. Territorial scope** includes the territories around the Struma and Mesta rivers, and the study is limited within the Republic

of Bulgaria. The districts of Sofia, Pernik, Kyustendil, Blagoevgrad and their adjacent territories are included.

CHAPTER ONE (16-52 pp.) *Historiographical review. Numismatic Online Database. Roman coinage system.* §I.1. *A brief background* presents the pre-coinage forms of money, as well as the history of the earliest coins from the 7th-6th centuries in Anatolia, the Levant and SE Europe – Thrace and Hellas, and up to the 4th century; §I.2. *Historiographical overview* is representatively comprehensive; the first numismatic schools are reported; in the second part of this §, a historiographic review of the periodicals in Bulgaria is made and introduces us not only to the publications, but also to the authors. This is a **very useful and helpful reference**; §I.3. *Numismatic Online Database: Thesaurus* informs digitization in the numismatic humanities; §I.4. *A Roman Coin System* examines the most important changes in coinage for the period 1st-3rd centuries

The conclusions from Ch. I reasoned and professionally characterize the literature presented above, from its appearance through its development to the present day. It is important to conclude that until now only **about 20% of the known finds for the period I-III centuries have been published.**

CHAPTER TWO: (53-203 p.) is the **main one** and is entitled *Analysis of collective coin finds (collective and individual) from the districts of Sofia, Pernik, Kyustendil and Blagoevgrad*, containing 19 paragraphs. §II.1. *Definition of coin find and collective coin find* critically presents opinions on the definition/s of coin find/s; §II.2. **Collective coin finds in Southwestern Bulgaria** examines those from the Sofia, Kyustendil and Blagoevgrad regions. It becomes clear that if in our time there are certain working criteria, then in the past the inventories were in great disarray, therefore, in order to work with them, they had to be processed again, in which case they could give unexpected beneficial results; §II.3. **Serdika's Autonomous Coinage** makes a meticulous contribution review of the publications and finds of the coinage, which continues to surprise with new and interesting types; II.3.1. *Coin Circulation* presents a contribution review of

the coin finds from Serdika from the 6th century BC to the 4th century, and for the period of the Roman Empire there is information on 72 finds a total and 31 of them are included in the dissertation; **§II.4. Sofia Region – 30 collective coin finds**, presented and described in detail, emphasizing the importance of the larger ones as a source; **§II.5. Single coin finds from the Sofia region** concludes that the total number of single coin finds from the region is 296 Roman imperial and 126 Roman provincial bronze coins, and according to the preserved images and inscriptions on the faces of the coins, 50 names of emperors and empresses from the beginning of 1st to the end of the 3rd century. Thus, the author provides a contributing characterization and evaluation of this source material; **§II.6. Pernik District – 4 collective finds with a total of 130 coins**; **§II.7. Kyustendil (ant. Pautalia)** makes a brief review of the information on the Thracian ethnos *Denteletai* (4th-1st centuries), as well as on the administrative organization and development of the city and the district (1st-3rd, with data up to the end of the 6st century) as here the contribution is in the conclusion that after the conquest of Thrace by Rome, Roman imperial coins began to circulate on the territory of Pautalia, but along with those minted in the central Roman mints, many provincial coins minted by the city governments of the Balkans were found, a significant place being occupied by the coins of Pautalia; **§II.8. Kyustendil district – 13 collective finds**. which are helpfully presented and described in detail, emphasizing the importance of the larger ones as a source; **§II.9. Single coins from the Kyustendil district** in a contributing comment says that the coins from the territory of the district, which occupies the second place in the number of collective and single coin finds, are a total of 2 705 from 13 collective finds and 158 single finds. Here, the contribution that deserves special attention is that the huge number of coins (over 10 000) originating from the site in *the town of Cheprashlko* near the town of Kocherinovo, suggest **the existence of an emporium of an interregional character**, which served the contacts between Pautalia and Heraclea Sintica, as in the Roman era, as well as in an earlier

Hellenistic period; **§II.10. Blagoevgrad (ant. Skaptopara)** reports that there is information on 19 finds from the period of the Roman Empire, and the inventory of collective coin finds from the area includes 5 (about 100 coins) that meet the chronology and criteria for a collective coin find; **§II.11. Blagoevgrad Region - 5 collective finds** – the description and dating of the coins from the 5 collective finds is a reference contribution, a basis for further work **§II.12. Single coin finds** from archaeological research in the Blagoevgrad region presents approximately 1 000 coins from various archaeological sites; However, here, in II.12.1.Coins, found during rescue archaeological excavations at the site Moshtanets 1, lot 3.1., AM "Struma" is the **contributing conclusion** that during the rule of the North the production of coins was activated not only in Thrace and Dolna Mysia but also in the eastern Roman provinces, as the presence of **these coins from the territory of Koprivlen reinforces the thesis that these monetary tokens are regular means of payment** with an effective purchase rate; **§II.13. Coins found during rescue archaeological excavations of a Roman rustic villa and settlement - site No. 2 on AM "Struma" near Blagoevgrad**, season 2017 (Zelen Dol and Prokrovnik village) and 2018 (Pokrovnik village) presents 16 denarii, 36 pieces of Antoniniani + collective coin find, 69 pieces. Roman bronze provincial coins, among them 1 coin of Septimius Severus; **§II.14. Unique Coin finds from the Numismatic Collection of ROME - BLAGOEVGRAD** presents 108 Roman Imperial and 26 Roman Bronze Provincial Coins; **§II.15. Single coin finds from the numismatic collection of the HM - GOTSE DELCHEV** (ant. Nikopolis ad Nestum) – Roman provincial coins predominate 103 from the territory of the city, compared to the remaining 17 silver and bronze imperial coins. **The comment** that the coins of Nicopolis ad Nestum (10) are present in 7 finds from South Bulgaria and there is no evidence of collective finds from the city territory itself **means that the coin production of Nicopolis ad Nestum was distributed in a limited area from SW Thrace, through the trade and military roads**, is an undoubted **contributory conclusion**; **§II.16. Single coin finds from the**

numismatic collection of the Archaeological Museum – SANDANSKI (ant. Medius - and Paroikopolis/Partikopolis) are a total of 65 coins, of which Roman imperial coins – 36 are from the time of Claudius I (14-54) to Probus (276-282), and the Roman provincial ones total 29; **§II.17. Single coin finds from the Historical Museum numismatic collection – PETRICH** (ant. Heraclea Sintica/Strymonitsa) has 58 Roman provincial coins and 55 Roman imperial coins, with issues from Philippi, Thessalonica and the Macedonian koinon dominating; **§II.18. Conclusions** (of a general nature - KP): in the discovered finds of bronze coins, those minted in the nearest mint predominate, as well as that during the degradation of the bronze denominations from the central mints in the beginning and in the middle of the 3rd century, provincial bronze retains its importance as a main means of payment in local markets – undoubted contributions; **§II.19. Conclusions** (from chapter II – KP) regarding **Collective coin finds**; **I.** To be used as a full-fledged **historical source, coin finds** must meet certain criteria, depending on the degree of preservation and the information they give us, can be divided into four groups – an excellent **contributing characteristic**; **II. The exhibition presents** the sequence of work in compliance with the scientific standard; **III. Based on the above**, the findings are shown in tabular form by regions: Sofia, Pernik, Kyustendil, Blagoevgrad, followed by specialized **contributing conclusions** such as **III.1. Sofia region is absolutely dominant** with a total of 30 collective finds compared to Pernik with 4, Kyustendil with 13 and Blagoevgrad with 5; **III.2.** There are 31 finds composed only of silver coins, the remaining 22 collective finds are of a mixed type, containing silver and bronze issues; there are **a total of 31 finds (60%) containing Denarii and silver Antonianians**, with the majority of them ending with issues from the middle of the 3rd century; **IV.** The dating of the finds is then connected **with specific political reasons for their storage – contribution**; **V. Regarding Single Coin Finds**, where, according to the preserved reverse types of the imperial coins, 1 256 pieces are counted, which are distributed among

emperors and empresses – from Augustus (27 BC - 14 AD) to Carus (282- 283) - real statistical contribution; **VI. About Denominations.** the value of **finds of bronze coins varies from ten to one hundred denarii**; **VII. Regarding the deviation in the weights of the provincial bronze coins**, it is proved that they were minted by the "al marco" method, i.e. from a certain amount of metal, **a certain number of specimens are produced, without monitoring the weight of each core.** The purchasing power of the population is estimated according to the denominations that are used – the more coins of a small denomination, **the smaller the purchasing power of the population**, which also leads to a decline in trade relations; the analysis of the numismatic material shows the poor representation of gold coins – **valuable contributions**; **VIII. Regarding Mints**, it is clear that **the coins minted in the central mint of Rome have a clear advantage**; from the Balkans – coins minted in Thessaloniki and Serdica predominate from the studios in Asia – Cyzicus; of North Africa – Alexandria: **Summary Statistical Contributions.**

CHAPTER THREE (204-243 p.) contains 4 paragraphs:

§III.1. Alternative methods of analysis in numismatics very professionally defines the importance of coins as a complex historical source; competently analyzes the counterfeiting of coins past and present; analytical and non-analytical identification methods are listed, i.e. verifying the authenticity of coins; as one of the most advanced methods, X-ray as one of the most advanced methods, X-ray fluorescence (XRF) instruments of precious metals, which provide a non-destructive assesement of the metal content of coins, **CONTRIBUTELY** present; **§III.2. Modern research approaches** applied to coin finds from South-West Bulgaria comments on the interest in the technical and metallurgical aspects of coinage; counterfeiting of coins abroad and in Bulgaria and the fight against counterfeiting is presented; **§III.3. XRF analyzes** presents the X-ray fluorescence method as the most modern for identifying fakes, with specifics: - **RF analysis of a collective coin find from the RIM - Sofia fund**

(CCCHBulg IX, Serdica III): the presence of gold (about 0.5%) and lead in low concentrations suggests that silver was extracted from orebodies by a cupellation process, most likely using lead-silver ores – an undoubted contributory inference; as the obtained data on the main microelements in the composition of the coins suggest that at least two mines from the coin studios were used for Denarii and Antoniniani – a **contributing conclusion**; and that preliminary results show large variations with silver standards changing from 90% (Vespasian, 1st century) to below 55% in the Severi dynasty (193 – 235) – **contribution**.

These and other data not-commented here demonstrate the effectiveness of the method.

§III.4. Conclusions. X-ray fluorescence (XRF) opens up new possibilities. XRF analyzes provide a fast, accurate, non-destructive method of evaluating coins. Analyzers help detect fraud. In conclusion, **the purity of Roman imperial and provincial coinage is said to be an indicator of the fiscal health of the Roman Empire, with the gradual decline in silver content treated as evidence of worsening deficits and shrinking supply of the natural resources from which the money was made, signs - an undoubted contribution.**

The CONCLUSION (244-253 p.) summarizes that the analyzes in the study are based on the processing of a total of 11 330 Roman imperial and Roman provincial coins. The total number of collective coin finds is 53, and the number of coins in them is 9 474. The single coin finds from all areas number 1 856. They bear accurate indications of the presence of an active, daily, functioning market - contribution. In the case of bronze dominations – as, *dupondius*, *sestertius* prevail, which are characteristic of everyday commodity-monetary relationships; the analysis of Roman bronze provincial coins shows the dominance of large denominations; Deviations in the weight of Roman provincial coins are explained by the fact that in Antiquity, when bronze coins were issued, their exact weight was not a constant value – an undoubted contribution.

The peer-reviewed work is excellently polished and goes beyond the numismatic aspects, and by drawing on other sources and applying a cultural-historical methodology and interpretation of the entire complex of information, it becomes a full-fledged historical study with numerous contributions.

The literature used (Cyrillic and Latin), + internet sources, covers the impressive amount of pages from 259 to 277.

The appendices are presented by Tables and Graphs (278 – 290 p.), which perfectly illustrate the material interpreted in the text.

Maps (291 p.) – very useful 5 in number are accompanied by explanatory tables.

The Abstract / Autoreferat meets the requirements.

IV. Critical notes and recommendations:

- In the Table of Contents (p. 3) and in the title of Ch. II "*..collective coin finds (collective and individual)..*" (p. 53) **has a meaningless repetition of "collective"**. This is avoided in the Autoreferat.

- Ch. III (p. 204) **IS NOT TITLED**. A head without a "head" is not good!

V. Conclusion. Everything said above and the indicated numerous scientific contributions **give me reason to give a positive assessment** of the awarding of the **educational and scientific degree “doctor” / PhD**, in a professional direction 2. 2 History and Archaeology, in the scientific specialty = Doctoral Program *Archaeology, incl. numismatics and epigraphy*, to **Marina Doichinova** for her dissertation "*Coins and coin finds from the 1st - 3rd centuries in Southwestern Bulgaria*". Blagoevgrad, 2022.

Reviewer:

Prof. Dr DSc Kalin Porozhanov

09.10.2023